

במסילה נעלה

מאת

הרב יואל רועי משדי שליט"א
מח"ס "במסילה נעלה" ור"מ בישיבת "נזר התורה"

הסר כעס מלבך

"ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים".

צפרדע אחת היתה, והיו מכים אותה והיא מתזת נחילים נחילים. זהו מדרשו. ופשוטו יש לומר וכו'. (רש"י).

[א] כתב מרן הקהילות יעקב בספרו "ברכת פרץ" בפרשתינו, שהנה כשראו המצריים כי בכל מכה שמכים את הצפרדע היא מתזת נחילים של צפרדעים, הלא הדעת נותנת שהיו צריכים להפסיק מיד מלהכותה, אבל מידת הכעס שלטה בהם, ואמרה, אדרבה, מכיון שמכים אותה והיא מוסיפה להתזו, הרי כל שכן וכל שכן שיש להוסיף ולהתנקם בה ולהכותה שוב ושוב, וככל שהוסיפה והשריצה צפרדעים, כך חמתם בערה בקרבם והוסיפו להכותה, והוזר חלילה, הם הוסיפו להכות ולהתנקם והיא הוסיפה להתזו נחילים עד שכוסתה כל ארץ מצרים בצפרדעים. [שהיתה מכה קשה ונוראה עד למאד, שהרי "לא די להם למצריים השחתת הצפרדעים, אלא שהיה קולם של צפרדעים קשה להם ממכתם, שהיו נכנסות בגופם וצועקים בתוכם שנאמר על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה, על דבור הצפרדעים", (שמות רבה פרשת וארא פרשה י אות ו). וכהנה רבות בדברי חז"ל].

והנה כך היא דרכם של כמה מבעלי מריבה הכועסים זה על זה, שישנם כאלה שאינם מבחינים בתוצאות השליליות שמביאים על עצמם, כאשר בבולמוס המלחמה והמחלוקת אינם עוצרים לחשוב, וכך זה משיב לזה וזה משיב לזה, ומתלהטים ומתלהמים אעפ"י שעל כל מכה סופגים כפליים, וסופם כמכת הצפרדעים במצרים. אך אילו היה שותק, אזי ממילא גם חבירו היה שותק ובכך היתה נגמרת המריבה. ע"כ.

[ב] וכתב בספר אורחות צדיקים (שער הכעס) וז"ל: ואתה רואה בני אדם, כשהם כועסים ומחזיקים בכעסם, אינם משימים לבם על מה שעושים, ועושים הרבה ענינים בכעסם מה שלא היו עושים בלא הכעס, כי הכעס מוציא שכלו של אדם מקרבו עד שמרבה דברי הכעס, ונכנס במחלוקת וקנטורים. לכן אי אפשר שינצל הכעסן מחטאים גדולים. וכן אמר אליהו לרב יהודה (ברכות כט ע"ב), לא תרתח ולא תחטי. ואמרו (עירובין סה ע"ב), בשלשה דברים ניכר האדם, האחד מהם - בכעסו, כי בעת הכעס אדם ניכר, אם יתגבר כעסו על חכמתו ועושה ענינים בעת הכעס בלא הנהגת החכמה, בזה ניכר כעסו. ואם תתגבר חכמתו על כעסו, ולא ידבר, ולא יעשה מעשה מחמת הכעס מה שלא היה עושה בלא הכעס, בזה ניכרת חכמתו.

עוד כתב שם וז"ל: הכעס מביא אדם לידי מחלוקת, כשהוא כועס עם חבריו, יריבו עמו והוא עמהם, וכשיש מחלוקת יש קנאה ושנאה. וכבר ידעת רעות המחלוקת, כאשר יתבאר בשער המחלוקת. הכעס מונע לב האדם מכל הטובות, כי כשאדם כועס אין לו לב לרחם על העניים. ובה' יתברך נאמר (חבקוק ג ב): "ברוגז רחם תזכור", וזה רחוק מאוד מדרכי בשר ודם. הכעס מבטל כוונת לב האדם בתפילה, ואין שכינה שורה מתוך הכעס. הכעסן לא יהיה חכם גדול, כי הכעס מבריה מלבו חכמתו, שלא יוכל לענות כהוגן ולא יוכיח כהוגן, וכל דבריו לא בהשכיל. הכעסן מונע מעצמו מוסרים ותוכחות, כי אין אדם רשאי לגלות לו טעויותיו ודרכיו המכוערות, כי כל אדם יפחד ממנו להגיד לו עניניו, כי הוא ירגז עליו. ואפילו אם יוכיח אותו שום אדם, לא יקבל ממנו מתוך הכעס. עכ"ל. ועיי"ש עוד אריכות בגנות מידה רעה זו. וע"ע בס' קיצושו"ע סימן כט (סעי' ד).

עצה להתגבר על הכעס

[ג] ואנא אמנא עצה נפלאה להנצל מהכעס, והוא, שכאשר מתחיל הכעס לפעפע בקרבו, אזי יתבונן האדם שע"י כעסו עלול להפסיד הרבה הן ברוחניות (כנ"ל) והן בגשמיות, וכמו שכתבו בספ"ק, שיש מידה אחת שמפסדת ומאבדת מהאדם את הממון. והיא מידת הכעס, שע"י שכועס, מפסיד ומאבד את הממון הראוי לו. והיצר הרע כשרואה שמשתלשל ויורד שפע לאדם שיהיה לו ממון, אזי יורד ומזמין לו כעס, ומאבד שפע וברכה בממון. ויתירה מזו, אפילו אם כבר הגיע לו השפע, ונתהוה מזה ממון, וכבר יש לו ממון, עם כל זה, לפעמים היצר הרע מגרה אותו בכעס גדול כל כך, עד כדי שמפסיד ומאבד ממנו אפילו את הממון שיש לו כבר. כי הממון הוא בבחינת 'טרף נתן ליראיו' (תהלים קיא), והוא מהפכו לכעס, ונעשה מזה 'טורף נפשו באפו' (איוב יח ד). ע"כ. ונראה לענ"ד שישוד זה טמון בדברי הגמ' בפסחים (סו ע"ב), כל הכועס, אפילו פוסקים עליו גדולה מן השמים, מורידין אותו.

ומעתה, כאשר יזכור האדם שעל ידי כעסו גורם לעצמו להפסיד שפע גדול ברוחניות ובגשמיות, ומאבד במו ידיו את פרנסתו וממונו, אזי בודאי שדבר זה ירתיע אותו, ויצליח לשלוט ברוחו ולהשקיט כעסו מעליו.

הקשר בין מכת ברד לשברון הלב

"כי בפעם הזאת אני שולח את כל מגפותי אל לבך" וכו' (ט יד).

והנה הקשו, מדוע דוקא מכת ברד היא היחידה שנוקט בה משה "אל לבך", מה ענין הלב למכת ברד דוקא.

והגר"י אברמסקי זצ"ל תירץ, שהרי מכת ברד גרמה לכך ש"הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים. ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעזוב את עבדיו ואת מקנהו בשדה". הרי שמכת ברד היה לה קשר מיוחד לשימת הלב. (ס' הזכרון להגר"י אברמסקי עמ' קפ).

והנראה בזה בס"ד, ע"פ דברי הגמ' בברכות (נט ע"א), לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומית שבלב. ע"כ. והנה במכת ברד בודאי היו רעמים חזקים ביותר, כמבואר בפסוקים שם, "וה' נתן קולות וברד" וכו'. וישלח פרעה ויקרא למשה ולאהרן ויאמר אלהם וכו' העתירו אל ה' ורב מהיות "קולות". ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרוש את כפי אל ה' "הקולות" יחדלון והברד לא יהיה עוד וכו'.

ומעתה, מובן היטב הקשר בין מכת ברד ל"אל לבך", היות ומכה זו תהיה מלווה ברעמים הגורמים לפשט עקמומיות שבלב. ואם אותם הרעמים הנשמעים בזמן ירידת גשמים דעלמא גורמים לפשט עקמומיות שבלב, כל שכן במכת ברד שהיו רעמים חזקים ביותר. (ואף שגם בכמה משאר המכות מצאנו שהיו צעקות וכו', מ"מ בגמ' מבואר שיש ברעמים את הכח המיוחד להגיע ללב האדם לפשט עקמומיות שבו).

הירא את דבר ה' - זו היא שימת לב

**הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים.
ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעזוב את עבדיו ואת מקנהו בשדה. (ט, כא כב).**

וכבר העירו, וכי צריך להיות ירא שמים בשביל כך, והרי כבר ראו כמה וכמה פעמים שהמכות שהזהיר עליהם משה אכן התקיימו בהם, ומה שייך בזה יראת שמים, וכי אין אדם בהול על ממונו לחשוש אולי אף הפעם יעלה בידו של משה להכותם ביד ה', ולמיחש לכה"פ בעי.

והנראה בזה, דהנה אדם שאינו ירא שמים הרי הינו אדיש בכל עניניו והליכותיו, שזהו ההפך מיראת שמים. שבפסוק עצמו מבואר שההפך מ"הירא את דבר ה'" הרי הוא "אשר לא שם לבו אל דבר ה'". חוסר שימת לב היא ההפך של יראת שמים שענינה רצינות וכובד ראש. וממילא, אדם שאינו מתנהג ברצינות ובכובד ראש, הרי הוא קל דעת ומזלזל בכל דבר, ומחמת ליצנותו הרי הוא תמיד מוצא סיבה וטעם להפריך ולדחות כל דבר טעם ששומע. ולפיכך הגם שראו שדברי משה מתקיימים, בכל זאת מחמת קלות דעתם מצאו תמיד סיבה 'טבעית' מסוימת לביאת המכה, על פי דרכי הטבע וכו'. והרגשה זו נתנה בלבם אדישות וקרירות למכה העתידה לבא. והגם שאדם בהול על ממונו, מ"מ אדם קל דעת אינו בהול אלא בשעה שרואה את רכושו נאבד בפועל, אך מקודם לכן הינו אדיש כאמור, וכשהתחילה המכה בפועל, מסתמא כבר לא יכלו לצאת ולהציל, מחמת חוזק המכה והסכנה, ולפיכך נאבד להם ממונם.

אנא!!! העתירו רחמי שמים לרפואתו השלימה של אחי

הגאון הגדול הרב יוסף תומר בן יפה שליט"א

אב בית דין 'מדרש הוראה' וראש כולל 'אמרי בינה'

ומח"ס 'יוסף טוהר' 'יוסף תואר' 'לבוש יוסף' ועוד

שנפצע בתאונת דרכים בשבוע שעבר וזקוק לרחמי שמים

(וידועים דברי הגמ' בברכות (יב ע"ב) - אם ת"ח הוא צריך שיחלה עצמו עליו...)